

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของ
พระสงฆ์อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท

Relationship Between Iddhipada Iv And Role Of Teaching Vipassana
Meditation Of Buddhist Monks In Sappaya District, Chainat Province

พระอธิการอำพรณ โรจนธมโม (ปักชิน)

Phra athikan Ampan Rojanathammo (Paksin)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts Buddhist Psychology

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: ampan2561@gmail.co

รับต้นฉบับ 20 กุมภาพันธ์ 2562 วันที่เผยแพร่ 30 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับ บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท” มีจุดประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ พระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท จำนวน 104 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า :

1. ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับระดับ “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับ บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับ บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ที่มีอายุ, พรรษา, ตำแหน่งทางคณะสงฆ์, วุฒิการศึกษาสายสามัญ, วุฒิการศึกษาสายพระปริยัติธรรม, วุฒิการศึกษาสายพระเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับ บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4 กับ บทบาทการสอน, วิปัสสนาภาวนา

Abstract

This thesis " Relationship Between Iddhipada IV and Role of Teaching Vipassana Meditation of The Monks in Sappaya District, Chainat Province." Has three purposes namely. 1) to study level of Relationship Between Iddhipada IV and role of teaching Vipassana meditation of the monks in Sappaya District, Chainat Province. 2) to compare effect of personal factors with level of Relationship Between Iddhipada IV and role of the teaching forms focus on Vipassana meditation retreat of the monks in Sappaya District, Chainat Province. 3) to study the relationship between Buddhist principles and level of role of teaching Vipassana meditation of the monks in Sappaya District, Chainat Province. The samples are 104 monks in Sappaya District, Chainat Province., the instruments used in this study was questionnaire. The data was analyzed by using percentages, mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and F-test (One-Way ANOVA)

Key Words: Iddhipada IV, Teaching, Vipassana Meditation

1. บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2535 (ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, 2535: 2) บังคับใช้โดยกำหนดให้มีคณะพระสงฆ์เป็นพนักงานคณะสงฆ์ มีอำนาจตามกฎหมายและครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด และมีการบัญญัตินาม “พระสงฆ์” ซึ่งเปรียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชาอาณาจักร ซึ่งมีหน้าที่สนองงานฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล ส่วนพระสงฆ์ก็มีหน้าที่สนองงานฝ่ายบริหาร คือมหาเถรสมาคม ซึ่งพระสงฆ์นั้นนอกจากจะมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยแล้ว ยังมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งในฐานะที่เป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ในระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่สืบต่อไป ด้วยการทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด พระสงฆ์กับประชาชน ในการร่วมมือในกิจกรรมการดำเนินงานบำรุงดูแลรักษาวัด และกิจการในพระพุทธศาสนาตามที่สมควรเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้รูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มีพัฒนาการให้สอดคล้องกับยุคสมัยและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พระสงฆ์จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยเน้นการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งด้านการแสดงพระธรรมเทศนาและการนำเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการต่าง ๆ ของพระสงฆ์ โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่การบริหารด้านการเผยแผ่วิปัสสนาภาวนาแก่พระสงฆ์ในคณะสงฆ์ ในอำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท ได้ประสบกับสภาพปัญหาทั้งในด้านการบริหารและการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการทำวิจัยครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอริยบท 4 กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประชากรได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท จำนวน 104 รูป ซึ่งจะศึกษาจากจำนวนทั้งหมด การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนสร้างและขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย 3) สร้างข้อคำถามแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกคำตอบ ประกอบด้วย อายุ, พรรษา, ตำแหน่งทางคณะสงฆ์, วุฒิการศึกษาสายสามัญ, วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม, วุฒิการศึกษาพระเปรียญธรรม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดกรอบคำถามที่เกี่ยวข้องหลักธรรมอริยบท 4 ได้กำหนดการปฏิบัติออกเป็น 5 ระดับ สำหรับการกำหนดค่าวัดตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด ได้กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามที่เป็นคำถามเชิงบวก (Positive) จำนวน 20 ข้อ ซึ่งได้พัฒนาแบบสอบถามมาจาก สมมาตร ถ้าเพชร โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการแปลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ค่า 0.51 ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดกรอบคำถามที่เกี่ยวข้องบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ ได้กำหนดการปฏิบัติออกเป็น 5 ระดับ

สำหรับการกำหนดค่าวัดตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด ได้กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความที่เป็นคำถามเชิงบวก (Positive) จำนวน 10 ข้อ ซึ่งได้พัฒนาแบบสอบถามจากจาก พระครูพิพิธสารคุณ โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการแปลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ค่า 0.51 ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้ (สมชัย วงษ์คณะ, 2551 : 229)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นการสอบถามข้อเสนอแนะทั่วไปของพระสงฆ์ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

4) นำแบบสอบถาม (ฉบับร่าง) ที่สร้างขึ้นไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อความ และนำกลับมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

5) นำร่างแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปตรวจสอบความเรียบร้อยและนำเสนอแบบสอบถามนั้นต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อความ และตรวจสอบความเที่ยงตรงและความครอบคลุมเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 5 ท่าน กำหนดเลือกข้อความที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากข้อความทั้งหมด 40 ข้อ

6) นำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปดำเนินการหาประสิทธิภาพความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในกลุ่มซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 30 รูป ณ คณะสงฆ์อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2561 และนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach - Coefficient) ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลจากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.981

7) นำแบบสอบถามที่ทดลองแล้วมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขออนุมัติใช้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปแจกกลุ่มตัวอย่างจริงที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ทำหนังสือแนะนำตัวและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขออนุญาตแจกแบบสอบถามโดยผู้วิจัยไปติดต่อด้วยตนเอง 2) ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามจริง ณ คณะสงฆ์อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2561 และรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อนำไปประมวลผล จัดทำการลงรหัส แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาค่าสถิติกับเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ประมวลผลเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หรือการหาค่าสถิติขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้วิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานแต่ละข้อ ดังนี้ การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลบทบาท การสอน วิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันใช้สถิติ Independent Samples t-test และ F-test (One-Way ANOVA) กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้ LSD (Least Significant Difference) การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 หลักธรรมอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสงฆ์ในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท จำนวน 104 รูป ใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ในการทดสอบสมมติฐาน

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย อายุ พรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม วุฒิการศึกษาพระเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.1 พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig.

มากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ สรุปได้ว่าพระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1.2 พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ สรุปได้ว่าพระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1.3 พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์แตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์แตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ สรุปได้ว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์แตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1.4 พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ สรุปได้ว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1.5 พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ สรุปได้ว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1.6 พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายพระเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายพระเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ สรุปได้ว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายพระเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 2 หลักธรรมอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสามีความสัมพันธ์กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา พบว่า หลักธรรม (อิทธิบาท 4) ทั้งรายด้าน และ ภาพรวม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.01 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (เนื่องจาก r มีค่าเป็นบวก) นั่นคือ เมื่อหลักธรรมเพิ่มขึ้นจะทำให้บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา ฯ โดยรวมเพิ่มขึ้นตาม

5. อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของกลุ่มตัวอย่างซึ่งมี อายุ, พรรษา, ตำแหน่งทางคณะสงฆ์, วุฒิการศึกษาสายสามัญ, วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม, และวุฒิการศึกษาพระเปรียญธรรมที่ต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาที่ไม่แตกต่างกันในครั้งนี้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ซึ่งได้ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาโรช ฐิตะปัญโญ พบว่า มีลักษณะให้คำแนะนำปรึกษาสนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเมื่อได้ฟัง จากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจ หลักธรรม อันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรมจนเป็นที่ไว้วางพระทัยและทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลายมีบางส่วน เท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้าถึงกระนั้นก็ตามก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับเป็น ตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข) ที่ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” ซึ่งมีผลการศึกษาเกี่ยวกับอายุ พรรษา ทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนที่แตกต่างกัน พบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผลการวิเคราะห์บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา

ผลจากการศึกษาที่พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ใช้บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา โดยเน้นการจัดอบรมทำวัตรสวดมนต์ แสดงพระธรรมเทศนาบรรยายธรรม และส่งเสริมให้เจริญวิปัสสนาภาวนาในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และในงานบุญประเพณีประจำปีโดยไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนมาจากหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ แต่ส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณที่เข้ามาจากศรัทธาของพุทธบริษัทซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และมุ่งหาอุบายวิธีให้ประชาชนได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน

หรือข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ มีการแนะนำ สั่งสอน อบรม ให้ประชาชนเข้าใจในศาสนพิธี และการปฏิบัติพร้อมทั้งให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและได้ฟังพระศาสนาโดยถูกต้อง อันเป็นด้านหนึ่งของบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนของพระสงฆ์ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของชาญณรงค์ หินเกิด ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม” ซึ่งมีผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดของตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ด้วยดี เสมอมา ปรับปรุงสถานที่และบริเวณวัดให้สะอาดและร่มรื่น รวมทั้งให้สาธารณสงเคราะห์ได้ ตามฐานานุรูป และยังพบว่าการพัฒนาวัดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์พระสังฆาธิการประสบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ ห้องสมุดและหนังสือประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาเหล่านี้พระสังฆาธิการได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสมทบและชุมชนช่วยแก้ปัญหา ทำให้การพัฒนาวัดดำเนินมาในระดับหนึ่ง

7. อภิปรายผลการทดสอบสมมติฐาน

อายุ, พรรษา, ตำแหน่งทางคณะสงฆ์, วุฒิการศึกษาสายสามัญ ผลจากการศึกษาที่พบว่า บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาของกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีอายุ, พรรษา, ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และวุฒิการศึกษาสายสามัญที่ต่างกัน มีบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนาที่ไม่แตกต่างกัน ในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ซึ่งได้ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสารีบุตรพบว่า มีลักษณะให้คำแนะนำปรึกษาสนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจ และการแสดงธรรมเมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสนาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม จนเป็นที่ไว้วางพระทัยและทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตามก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม และวุฒิการศึกษาพระเปรียญธรรม ผลจากการศึกษาที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งมีระดับการศึกษานักธรรมชั้นตรี-โท-เอก และพระเปรียญธรรม มีบทบาทการ

สอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน ในครั้งนี้มีเหตุผลมาจากหลักสูตรมีเนื้อหามุ่งเน้นให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง (Constructivism) ที่สำคัญคือ การเรียนรู้พื้นฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และทักษะ แล้วจึงมีการนำเอาความรู้นั้นมาเป็นของตน โดยจะต้องมีการแปลความหมายของข้อมูลความรู้เหล่านั้น ด้วยประสบการณ์การเสริมขยายและทดสอบการแปลความหมาย ซึ่งสัมพันธ์กับทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่แต่ละบุคคลได้สร้างความรู้ขึ้นและทำให้สำเร็จ โดยผ่านกระบวนการของความสมดุล ซึ่งกลไกของความสมดุลเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้อยู่ในสภาพสมดุล 2 ประการ คือ 1) การซึมซาบ หรือดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และซึมซาบหรือดูดซึมเอาประสบการณ์ใหม่เข้าสู่ประสบการณ์เดิม โดยสมองจะปรับเอาประสบการณ์ใหม่เข้ากับความคิด ความรู้ในโครงสร้างที่เกิดจากการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ และ 2) การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากกระบวนการซึมซาบหรือดูดซึม เพื่อทำการปรับประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากับโครงสร้างของความรู้เดิมที่มีอยู่ในสมองก่อนแล้ว แต่ถ้าไม่เข้ากันได้ก็จะทำการสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาเพื่อรับประสบการณ์ใหม่นั้น และสอดคล้องกับการศึกษาของพระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” ซึ่งมีผลการศึกษาเกี่ยวกับอายุพรรษา ทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนที่แตกต่าง กัน พบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมไม่แตกต่างกัน

หลักธรรมอิทธิบาท 4 ผลการศึกษาวิจัย พบว่า หลักธรรม (อิทธิบาท 4) ทั้งรายด้านและภาพรวม มีความสัมพันธ์กับบทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา ๗ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (เนื่องจาก r มีค่าเป็นบวก) นั่นคือ เมื่อหลักธรรมเพิ่มขึ้นจะทำให้บทบาทการสอนวิปัสสนาภาวนา ๗ โดยรวมเพิ่มขึ้นตาม ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาวิเชียรชาญณรงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อการลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺติสโร) วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ ในการนำเอาหลักธรรมมาพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนวัดโนนเมืองที่พระครูศีลวราภรณ์เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนากิจการชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึกนำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศนา บรรยาย บ้าย

ข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุข โดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ประชาชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมุ่งให้มีการปฏิบัติจริง ส่งเสริมขบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน ได้นำเน้นการฝายกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลจากการศึกษาปรากฏว่า บทบาทของพระครูศีลารามารณ์ ได้ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกัน เพื่อมุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอด และพึ่งพากันเองในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ.2541.(2541). **ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24.(2541). **ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สมชัย วงษ์คณะ และทวนทอง เขาวงกิตพงศ์.(2551). **เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- Forgarty R..(2002). *How Integrated the Curriculum*. 2nded.. University of Massachusetts: Corwin Press.
- Joyce. B. Weil. M. and Calhoun. E..(2004). *Model of Teaching*. 7thed. .Boston: Allyn and Bacon.